KREATIVLIK, IJODKORLIK VA ESTETIK IDROK KATEGORIYALARINING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Sharipjonov Muxiddin Shokirjon o'g'li
Namangan davlat universiteti "Tasviriy san'at va dizayn" kafedrasi professor vazifasini bajaruvchisi, PhD
https://doi.org/10.5281/zenodo.23837964

Annotatsiya: Mazkur maqolada kreativlik, ijodkorlik va estetik idrok tushunchalarining psixologik-pedagogik mohiyati, ularning shaxs rivojlanishidagi o'rni hamda o'zaro dialektik bog'liqligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Psixologiya va pedagogika fanlarida mavjud yondashuvlar asosida ushbu kategoriyalarning tarkibiy komponentlari, rivojlanish mexanizmlari va ta'lim jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari kreativlik, ijodkorlik va estetik idrokning integrativ rivoji shaxsning intellektual, emotsional va kasbiy shakllanishida muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: kreativlik, ijodkorlik, estetik idrok, psixologik rivojlanish, pedagogik jarayon, shaxs kamoloti.

Kirish

Zamonaviy jamiyatning innovatsion rivojlanish sharoitida shaxsning kreativ salohiyati, ijodiy tafakkuri va estetik madaniyati yetakchi ijtimoiy-pedagogik qadriyatlar sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri – mustaqil fikrlaydigan, ijodkor, estetik idrokka ega, muammolarga noodatiy yechim topa oladigan shaxsni shakllantirishdir. Bu esa kreativlik, ijodkorlik va estetik idrok kategoriyalarini chuqur psixologik-pedagogik jihatdan o'rganishni taqozo etadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativlik va ijodkorlik shaxsning intellektual rivoji bilan chambarchas bog'liq bo'lsa, estetik idrok uning emotsional va qadriyatli munosabatlar tizimini shakllantiradi. Ushbu kategoriyalar o'zaro uzviy aloqada bo'lib, bir-birini to'ldiradi va shaxsning barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi kreativlik, ijodkorlik va estetik idrok tushunchalarining psixologik-pedagogik o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash, ularning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ahamiyatini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- psixologik va pedagogik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- qiyosiy-tahliliy yondashuv;
- tizimli va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv;
- umumlashtirish va xulosalash metodlari.

Mazkur maqola nazariy tadqiqot xarakteriga ega bo'lib, yetakchi psixolog va pedagog olimlarning ilmiy qarashlari asosida tayyorlandi.

NATIJALAR

Kreativlik psixologiyada shaxsning yangilik yaratishga, noodatiy fikrlashga va muammolarga original yechim topishga bo'lgan qobiliyati sifatida talqin etiladi. J. Gilford, E. Torrens, K. Rogers kabi

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

olimlar kreativlikni divergent tafakkur, moslashuvchanlik, original fikrlash va tasavvur bilan bog'laydilar.

Psixologik jihatdan kreativlik quyidagi xususiyatlar bilan tavsiflanadi:

- muammoga nisbatan erkin va mustaqil yondashuv;
- stereotiplardan voz kecha olish;
- intellektual moslashuvchanlik;
- yuqori darajadagi motivatsiya va ichki faollik.

Pedagogik nuqtayi nazardan kreativlik o'quv jarayonida shaxsiy faollik, mustaqil izlanish va ijodiy topshiriqlar orqali rivojlanadi. Ta'lim jarayonida kreativlikni rivojlantirish shaxsning bilimlarni faqat o'zlashtirishi emas, balki ularni qayta ishlashi va yangi mazmun yaratishi bilan bog'liq.

Ijodkorlik kreativlikdan farqli ravishda faoliyat natijasi bilan bog'liq tushuncha hisoblanadi. Psixologiyada ijodkorlik shaxsning ma'lum bir sohada yangi, ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulot yaratish faoliyati sifatida izohlanadi.

Ijodkorlikning psixologik tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- ijodiy ehtiyoj va motivatsiya;
- tasavvur va fantaziya;
- emotsional sezgirlik;
- iroda va qat'iyatlilik.

Pedagogik jihatdan ijodkorlik shaxsning bilim, ko'nikma va malakalarni ijodiy qo'llay olishida namoyon bo'ladi. Ijodkorlikni rivojlantirish jarayoni ta'limda faol metodlar, loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar va san'at vositalaridan foydalanishni talab etadi. Estetik idrok shaxsning atrof-muhitdagi go'zallikni, san'at asarlarini va hayot hodisalarini hissiy-idrokiy jihatdan qabul qilish qobiliyatidir. Psixologiyada estetik idrok emotsional sezgirlik, tasavvur va baholash jarayonlari bilan chambarchas bog'liq.

Estetik idrokning psixologik xususiyatlariga quyidagilar kiradi:

- emotsional javob reaksiyasi;
- obrazli tafakkur;
- estetik baholash qobiliyati;
- individual did va qadriyatlar tizimi.

Pedagogik nuqtayi nazardan estetik idrok shaxsning ma'naviy-estetik madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ta'lim jarayonida san'at, adabiyot, musiqa va tasviriy faoliyat orqali estetik idrok rivojlantiriladi.

MUXOKAMA

Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, kreativlik, ijodkorlik va estetik idrok o'zaro uzviy bog'liq kategoriyalardir. Kreativlik shaxsning fikrlash jarayonini faollashtirsa, ijodkorlik ushbu fikrlashning amaliy natijasini ta'minlaydi. Estetik idrok esa ijodiy faoliyatga hissiy va qadriyatli mazmun baxsh etadi.

Pedagogik jarayonda ushbu kategoriyalarning integrativ rivojlanishi shaxsning har tomonlama kamol topishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, san'atga asoslangan ta'lim texnologiyalari ushbu uchlikni uyg'un rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kreativlik, ijodkorlik va estetik idrok shaxs rivojlanishining muhim psixologik-pedagogik kategoriyalari hisoblanadi. Ularning har biri alohida xususiyatlarga ega bo'lsa-da, o'zaro integratsiyada shaxsning intellektual, emotsional va ma'naviy kamolotini ta'minlaydi. Ta'lim

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

jarayonida ushbu kategoriyalarni tizimli va maqsadli rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Guilford J. The Nature of Human Intelligence. – New York, 1967.
2. Torrance E. Creativity in Education. – New York, 1974.
3. Rogers C. On Becoming a Person. – Boston, 1961.
4. Dewey J. Art as Experience. – New York, 2005.
5. Eisner E. The Arts and the Creation of Mind. – Yale University Press, 2002.
6. Muslimov N. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent, 2019.
7. Baymetov, B. B., & Sharipjonov, M. S. O. (2020). Development Of Students' Descriptive Competencies In Pencil Drawing Practice. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(08), 261-267.
8. Baymetov, B., & Sharipjonov, M. (2021). OLIY PEDAGOGIK TA'LIMDA TALABALARGA INSON QIYOFASINI AMALIY TASVIRLASH JARAYONIDA IJODIY KOMPYETYENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH. Academic Research in Educational Sciences, 2(3), 1066-1070.
9. Boltaboyevich, B. B., & Shokirjonugli, S. M. (2020). Formation of creative competences of the fine art future teachers describing geometrical forms (on sample of pencil drawing lessons). ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 10(5), 1996-2001.
10. Байметов, Б., & Шарипжонов, М. (2020). ОЛИЙ ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМДА ТАЛАБАЛАР ИЖОДИЙ ҚОБИЛИЯТЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИНДИВИДУАЛ ТАЪЛИМ БЕРИШ МЕТОДИКАСИ (ҚАЛАМТАСВИР МИСОЛИДА). Academic research in educational sciences, (4), 357-363.
11. Байметов, Б. Б., & Шарипжонов, М. Ш. (2020). ТАСВИРИЙ САНЪАТДАН МАЛАКАЛИ ПЕДАГОГ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШДА НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРНИНГ УЙҒУНЛИГИ. ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ, (SI-2№ 3).
12. Sharipjonov, M. S. O. G. L. (2021). OLIY PYEDAGOGIK TA'LIMDA TALABALARGA MUAMMOLI MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYALARI. Science and Education, 2(2), 435-443.
13. Шарипжонов, М. Ш. (2020). Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчисининг касбий маҳоратларини такомиллаштиришда амалий машғулотларни ташкил этиш методикаси. Молодой ученый, (43), 351-353

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.